

□□□□

Η παρουσία ανθρώπου στα όρια του σημερινού νομού Άρτας την παλαιολιθική εποχή δεν έχει με βεβαιότητα προσδιοριστεί και περιορίζεται σε μια ανεπιβεβαίωτη πληροφορία για την ύπαρξη παλαιολιθικών εργαλείων κοντά στο χωριό Γραμμενίτσα. Εξίσου λιγοστά είναι και τα ευρήματα που χρονολογούνται τη νεολιθική εποχή και αντιπροσωπεύονται από ένα τμήμα λίθινου πέλεκη, που εντοπίστηκε νότια της αρχαίας ακρόπολης του Αμμότοπου (αρχαίο Όρραον). Στην ίδια θέση βρέθηκαν επίσης και λιγοστά όστρακα αγγείων της εποχής του Χαλκού. Τον 9ο αι. π.Χ. η περιοχή κοντά στα παράλια κατοικούνταν σύμφωνα με τις αρχαίες φιλολογικές πηγές, από τους Δρύοπες, ένα θεσπρωτικό φύλο, ενώ το ορεινό βορειοανατολικό τμήμα αποτελούσε τμήμα της επικράτειας των Αμφιλόχων και ενδεχομένως και των Αθαμάνων, απ' όπου πήραν το όνομα τα Αθαμανικά όρη (σημ. Τζουμέρκα). Στις βόρειες περιοχές κατοικούσαν οι Μολλοσσοί, ένα σημαντικό ηπειρωτικό φύλο.

Έναν αιώνα αργότερα Κορίνθιοι άποικοι έκαναν την πρώτη τους εμπορική εγκατάσταση (πιθανόν ένα μικρό οικισμό) στη θέση που ίδρυσαν αργότερα την Αμβρακία. Τις σχέσεις των Κορίνθιων αποίκων με τους αυτόχθονες Ηπειρώτες κατοίκους, απηχεί πιθανόν ο γνωστός μύθος της αρπαγής των βοδιών του Γηρυόνη από τον Ηρακλή. Σύμφωνα με τον Εκταίο, ο Γηρυόνης ήταν βασιλιάς της χώρας κοντά στην Αμβρακία «της περίτην Αμβρακίαν τε και Αμφιλόχους» και είχε τα περίφημα βόδια, που άρπαξε ο Ηρακλής. Η αρχαία παράδοση αναφέρει επίσης ότι την κατοχή της Αμβρακίας διεκδικούσαν ο Απόλλων, η Άρτεμις και ο Ηρακλής, οι οποίοι έδωσαν μεταξύ τους μάχη στη Δρυοπίδα γη, κοντά στα λουτρά του Ηρακλή (η θέση των λουτρών ταυτίζεται από μερικούς ερευνητές με το σημερινό χωριό Χανόπουλο). Διαιτητής στον αγώνα των θεών ήταν ο Κραγαλεύς, ένας τοπικός ήρωας, ο οποίος σύμφωνα με τον μύθο, έκρινε ότι η Αμβρακία έπρεπε να δοθεί στον Ηρακλή. Ο Απόλλωνας όμως θύμωσε και μεταμόρφωσε τον Κραγαλέα σε βράχο. Το 625 π.Χ. Κορίνθιοι άποικοι με αρχηγό τον Γόργο, νόθο γιο του κυφέλου, τυράννου της Κορίνθου, ίδρυσαν την Αμβρακία, στη θέση που βρίσκεται η πόλη της Άρτας. Η πόλη κτίστηκε στην αριστερή όχθη του ποταμού Αράχθου, στους πρόποδες του λόφου της Περάνθης και σε μικρή σχετικά απόσταση από τον Αμβρακικό κόλπο.

Σύμφωνα με αρχαίες φιλολογικές μαρτυρίες η Αμβρακία πήρε το όνομα από τον Άμβρακα γιο του Θεσπρωτού, ενώ μια άλλη εκδοχή τη συνδέει με την Αμβρακία, κόρη του Μελανέα. Τον 6ο αι. π.Χ. η πόλη υπήρξε αξιόλογο κέντρο του κορινθιακού εμπορίου στη βορειοδυτική Ελλάδα και σημαντικός σταθμός στα ταξίδια του προς την Κάτω Ιταλία. Από τη θέση αυτή οι Κορίνθιοι προωθούσαν τα εμπορεύματά τους στην ηπειρωτική ενδοχώρα, απ' όπου προμηθεύονταν ακατέργαστες πρώτες ύλες. Την ανάπτυξη της πόλης επιβεβαιώνουν οι αρχαίοι συγγραφείς, αλλά και οι ανασκαφικές έρευνες που έχουν γίνει στην πόλη. Η Αμβρακία έλαβε μέρος στους Περσικούς πολέμους και συμμετείχε με σημαντική δύναμη (με επτά πλοία στη ναυμαχία της Σαλαμίνας και με 500 οπλίτες στη μάχη των Πλαταιών). Κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου έμεινε πιστή στη μητρόπολη της Κόρινθο,

την οποία και βοήθησε στις πολεμικές της επιχειρήσεις κατά των Κερκυραίων.

Το 295 π.Χ. ο Πύρρος, βασιλιάς των Μολοσσών, μετέφερε στην Αμβρακία την πρωτεύουσα του κράτους του, η οποία στη συνέχεια έγινε το ορμητήριο των εκστρατειών του κατά των Ρωμαίων. Ο Πύρρος έδωσε διεθνή αίγλη στην πόλη, όπως άλλωστε σε ολόκληρη την Ήπειρο και κόσμησε την Αμβρακία με σημαντικά οικοδομήματα. Η αρχαία πόλη ήταν κτισμένη σύμφωνα με το Ιπποδάμειο σύστημα και είχε αξιόλογα κτίρια και επιβλητικά τείχη, ένα σημαντικό μέρος από τα οποία σώζονται μέχρι σήμερα. Ένας μεγάλος δωρικός ναός του Πυθίου Απόλλωνα βρέθηκε στο κέντρο της σημερινής πόλης (οδός Βασ. Πύρρου) και κοντά σ' αυτόν αποκαλύφθηκε πρόσφατα το μικρό θέατρο.

Το 189 π. Χ. η Αμβρακία μετά από σθεναρή αντίσταση, αναγκάστηκε να δεχθεί ρωμαϊκή φρουρά. Πιθανόν για τον λόγο αυτό η πόλη διέφυγε την καταστροφή, όταν λίγα χρόνια αργότερα, το 167 π.Χ. ο ρωμαίος στρατηγός Αμίλιος Παύλος κατέστρεψε 70 ηπειρωτικές πόλεις και οδήγησε στην αιχμαλωσία 150.000 Ηπειρώτες. Με την ίδρυση και το συνοικισμό της Νικόπολης το 29 μ.Χ., η Αμβρακία έπαψε να παίζει αξιόλογο ρόλο στην περιοχή, ωστόσο δεν φαίνεται να εγκαταλείφθηκε εντελώς, όπως δείχνουν και τα τελευταία ευρήματα των ανασκαφών. Για την ευρύτερη περιοχή της Αμβρακίας (δηλαδή την περιοχή στα όρια του σημερινού νομού) δεν υπάρχουν ιστορικές πληροφορίες. Στην περιοχή ωστόσο έχουν εντοπισθεί κατά καιρούς αρχαίες θέσεις, στις οποίες όμως, εκτός μικρών εξαιρέσεων, δεν έχει γίνει σημαντική αρχαιολογική έρευνα. Αρχαιότητες έχουν εντοπισθεί στο Κομπότι, στα Πιτιανά, στην Κυψέλη, στο Γραικικό, στο Βουργαρέλι, στο Πέτα, στο Δημαριό κ.α. Από αυτές καλύτερα γνωστή είναι η θέση Καστρί στον Αμμότοπο, που ταυτίζεται με την αρχαία πόλη των Μολοσσών Όρραον, γνωστή από επιγραφές του 4ου - 2ου αι. π.Χ.

(Απόσπασμα από το βιβλίο «*Οδοιπορικό στην Άρτα*» της Βαρ. Ν. Παπαδόπουλου)